

Jerzy Zdanowski

prof. dr hab., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

PAŃSTWO ISLAMSKIE W IRAKU I SYRII (ISIS) A ŁĄD ŚWIATOWY

Wprowadzenie

Początek XXI wieku przyniósł nowe zjawisko na scenie bliskowschodniej – narodziny Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii. W artykule analizowane są czynniki, które doprowadziły do powstania Państwa Islamskiego i określiły jego charakter. Mimo że zjawisko to jest specyficznie bliskowschodnie, należy je rozpatrywać w szerszym kontekście globalizacji i kryzysu ładu światowego. Autor wyraża przekonanie, że Państwo Islamskie w Iraku i Syrii jest zupełnie nowym aktorem w stosunkach międzynarodowych i weryfikuje tę hipotezę, omawiając stosunek ideologii Państwa Islamskiego do idei państwa narodowego i zasady terytorialności – podstaw porządku, który zrodził Pokój Westfalski w 1648 r. i który nadal jest fundamentem współczesnych stosunków międzynarodowych.

Korzenie islamizmu

Islamizm, do którego odnosi się zjawisko Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii, to jeden z nurtów w myśli politycznej świata islamu, który odwołuje się do religii jako ideologii i wykorzystuje ją w walce politycznej. Jego celem jest wprowadzenie modelu rozwoju społeczno-politycznego opartego na normach islamu. Islamizm

jako ruch polityczny spychany był na arabskim Bliskim Wschodzie przez dziesięciolecie do podziemia politycznego, a nawet odsuwany od władzy po wygraniu wyborów parlamentarnych, jak to było w przypadku Algierii w 1995 i Hamasu w Palestynie w 2006 r. – dopiero wydarzenia w 2011 r., znane jako Arabska Wiosna, otworzyły przed ugrupowaniami islamistycznymi nowe możliwości dla działań politycznych. Jeśli Bliski Wschód będzie się demokratyzował, to organizacje islamistyczne uzyskają dostęp do systemów sprawowania władzy, a w niektórych przypadkach mogą je nawet zdominować. Zapowiedzią takiego rozwoju wydarzeń były wybory parlamentarne w Tunezji we wrześniu 2011 r., w których największą liczbę głosów zebrała islamistyczna partia Ennahda. W Egipcie w wyborach parlamentarnych na przełomie 2011 i 2012 r. zwyciężyła Partia Wolności i Sprawiedliwości, którą utworzyło Bractwo Muzułmańskie.

Współczesny bliskowschodni islamizm wywodzi się od egipskiego Stowarzyszenia Braci Muzułmanów (*Dżama'at Al-Ichwan al-Musulimin*), które zostało założone przez kaznodzieję Hasana al-Bannę w 1928 r. i przetrwało w warunkach głębokiej konspiracji oraz prześladowań, dając początek organizacjom tego typu w innych krajach arabskich Bliskiego Wschodu. Z ideologii Braci Muzułmanów wyłoniły się nurty umiarkowane nastawione na działalność oświatową i charytatywną, ale także organizacje terrorystyczne, głoszące zbrojny dżihad¹. Radykalny nurt islamizmu odwołuje się do egipskiego ideologa z lata 50. XX wieku Sajjida Kutba, który sformułował wniosek o wyrodzeniu się cywilizacji Zachodu i o czekającym ją wkrótce upadku. Kutb, który znał Zachód z autopsji, gdyż przebywał na stażu w USA, odrzucił ostatecznie świecki liberalizm Zachodu, a także obydwa systemy obecne na europejskim kontynencie – kapitalizm i komunizm. Egipski ideolog skojarzył Zachód z biblijnym faraonem, znanym z opowieści o Mojżeszu, który ciemnił lud Izraela, za co został ukarany przez Jahwe. W czasach współczesnych tym uciśnionym ludem był świat islamu². Kutb uważał, że ideologie Zachodu wyczerpały swoją konstruktywną siłę – czego powodem ma być sekularyzacja państw i ateizacja społeczeństw – i że z czasem zastąpi je islam jako religia światowa, potrafiąca zaspokoić duchowe potrzeby człowieka lepiej niż jakakolwiek inna ideologia na świecie³.

Islamizm stworzył swoją wizję ładu międzynarodowego opartą na religijnym rozumieniu historii i takimż postrzeganiu świata. Świat w ideologii islamizmu jest teocentryczny, a *Koran*, święta księga islamu, stanowi główne źródło poznania. W ujęciu islamizmu świat jest monocentryczny, lecz przejściowo dwubiegunowy. Monocentryzm polega na tym, że islam jest jedyną religią prowadzącą do

¹ Por. D.F. Eickelman, J. Piscatori, *Muslim Politics*, Princeton 1996, s. 5.

² „My cierpieliśmy udrękę, zanim ty do nas przyszedłeś i po tym, jak do nas przyszedłeś”; „I ukaraliśmy lud Faraona latami posuchy i brakiem owoców” (*Koran*, VII: 129–130). O roli opowieści o Mojżeszu w pisarstwie Kutba zob. A. Johns, „*Let My People Go!*”. *Sayyid Qutb and the Vocation of Moses*, „Islam and Christian-Muslim Relations” 1990, Vol. 1, No. 2, s. 143–170.

³ Patrz: Sajjid Kutb, *Ma'alim fi al-tariq (Milestones)*, Beirut–Cairo 1983, s. 62.

Boga i doskonałym systemem społeczno-politycznym, który został dany ludziom po to, aby wprowadzili go na Ziemi. Przejściowo świat jest dwubiegunowy, gdyż utrzymują się inne religie i inne systemy społeczne, które jednak – jako fałszywe, zgubne i ułomne – będą stopniowo wypierane przez islam. Dynamika stosunków międzynarodowych sprowadza się w ten sposób do przesuwania linii podziału na świat islamu i świat nie-islam, czyli do islamizacji świata niemuzułmańskiego⁴.

Kategoryczny antyokcydentalizm to bardzo ważne założenie wizji stosunków międzynarodowych islamizmu⁵. Zachód to dla ideologów środowisko chrześcijańsko-judaistyczne, które chce zniszczyć świat islamu. Krytyka Zachodu jest powszechna: jedni krytykują Zachód jako cywilizację, drudzy – za jego politykę wobec świata muzulmańskiego. Tylko islamizm jest w posiadaniu wyłączności do interpretowania historii, której końcem będzie zaprowadzenie w świecie *Pax Islamica*, a więc ładu międzynarodowego opartego na zasadach islamu⁶.

Islamizm w polityce Bliskiego Wschodu

Islamizm radykalny stał się czynnikiem w stosunkach międzynarodowych co najmniej od zabójstwa Anwara as-Sadata, prezydenta Egiptu, 6 października 1981 r. Zabójca – żołnierz Chalid al-Islambuli – zawołał po oddaniu strzałów, że zabił faraona. As-Sadat był dla islamistów tym faraonem, o którym czytali w interpretacjach *Koranu* autorstwa Sajjida Kutba: promował zachodni obraz życia, współpracował z Izraelem, prześladował Bractwo Muzułmańskie.

Islamiści byli aktywni także w Syrii, gdzie utworzyli samodzielną gałąź jeszcze w 1944 r. Podobnie jak w Egipcie, tak i tutaj wynikły spory co do metod walki o islamizację. Jedni opowiadali się za metodami politycznymi, drudzy – za walką zbrojną. Tendencja radykalna miała zwolenników na północy kraju, gdzie działała organizacja At-Tahrir oraz Falangi Mahometa (*Kata'ib Muhammad*), utworzone w 1965 r. podczas pierwszych starć z siłami rządowymi⁷. 16 czerwca 1979 r. grupa bojowników przedostała się na teren wojskowej szkoły artylerii w Aleppo i zaatakowała elewów – w większości alawitów. 32 osoby zginęły na miejscu, a 31 zmarło w szpitalu. W odpowiedzi władze wypowiedziały Braciom bezwzględna

⁴ Idea „złotego wieku” obecna jest również w szyizmie, który wiąże ją z jeszcze krótszym niż sunnizm, czteroletnim panowaniem Alego, ostatniego z czterech Sprawiedliwych Kalifów i pierwszego szyickiego Imama. Idea ta odegrała ważną rolę w mobilizowaniu zwolenników Chomejniego do walki z szachem w Iranie; zob. Said Amir Arjomand, *Shi'ite Islam and the Revolution in Iran*, [w:] *Islam. Critical Concepts in Sociology*, Vol. II: *Islam, State and Politics*, ed. B.S. Turner, London–New York 2003, s. 357–359.

⁵ Patrz: Sajjid Kutb, *Al-Mustakbal li-l-islam* [Przyszłość należy do islamu], [w:] *Nahwa mudjtama islami* [Ku społeczeństwu muzulmańskiemu], Amman 1969, s. 23.

⁶ Cyt. za: N. Lahoud, *Political Thought in Islam. A Study in Intellectual Boundaries*, London–New York 2005, s. 68.

⁷ O. Careé, G. Michaud, *Les Frères Musulmans 1928–1982*, Paris 1983, s. 157.

wojnę⁸. 7 lipca 1980 r. parlament syryjski uchwalił akt prawny, przewidujący karę śmierci za przynależność do Braci Muzułmanów. Decyzja ta była odpowiedzią na nieudaną próbę zamachu na prezydenta Al-Asada, której dokonali członkowie Stowarzyszenia 26 czerwca⁹. W 1981 r. głównym terenem ich działalności stał się Damaszek, gdzie zaczęto stosować technikę samochodów-pułapek. Obiektem samobójczych ataków stały się gmachy Rady Ministrów, sztabu lotnictwa i głównego sztabu rejestracji rekrutów. W czasie jednego z ataków ponad 200 osób zostało zabitych bądź rannych. W 1982 r. napięcie przeniosło się do Hamy, czwartego, ćwierćmilionowego miasta Syrii, tradycyjnego centrum syryjskiego sunnizmu. Bracia uznali, że nadszedł czas powstania i ogłosili Manifest Rewolucji Muzułmańskiej (*Bajan as-Saura al-Islamijja*). 2 lutego wszystkie minarety w mieście wezwały mieszkańców do walki. Oddziały specjalne wojsk syryjskich przez ponad miesiąc zdobywały Hamę¹⁰.

Islamizm stał się poważną siłą polityczną również w Maghrebie. W Algierii organizacje polityczne odwołujące się do religii powstały już na początku XX wieku. W kolejnych dekadach rodziły się kolejne grupy, dla których przykładem było egipskie Bractwo Muzułmańskie. Algierski Islamski Front Ocalenia (FIS) wziął udział w wyborach samorządowych w 1991 r. i je wygrał. To sprowokowało armię algierską do wyjścia z koszar i odwołania wyborów parlamentarnych, które FIS zamierzał wygrać. To, z kolei, zapoczątkowało krwawą wojnę domową. W Tunezji poważną siłą polityczną stała się pod koniec lat 90. Ennahda (Odrodzenie), a w Maroku – organizacja pod nazwą *Al-Adl wa-l-Ihsan* (Sprawiedliwość i Odnawa). Obydwie opowiadały się za demokracją parlamentarną i walczyły o dopuszczenie ich do uczciwych wyborów¹¹.

23 października 1983 r. radykalni islamiści dali o sobie znać w Bejrucie. Tego dnia ciężarówka wyładowana materiałem wybuchowym wjechała na teren koszar amerykańskich *marines*. Wybuch zmiotł budynek z powierzchni ziemi, zginęło 241 osób. W tym czasie druga ciężarówka wjechała na podziemny parking w budynku zamieszkanym przez francuskich spadochroniarzy. Wybuch była tak potężny, że 9-pietrowy budynek uniósł się na wysokość 6 m. Śmierć poniosło 58 Francuzów. Zamachowcy podali się za komando Islamskiego Dżihadu; walczyli przeciwko „obecności imperialistów w Libanie”, czyli żołnierzy międzynarodowych sił rozjemczych¹².

⁸ Zob. D. Pipes, *Greater Syria. The History of Ambition*, Oxford 1990, s. 182; *Keesing's Contemporary Archives 1980. Weekly Diary of Important World Events with Index Continually Kept up-to-date*, Vol. 26, London 1980, s. 30100.

⁹ *Keesing's Contemporary Archives 1980*, s. 30614; D. Pipes, *op. cit.*, s. 182.

¹⁰ D. Pipes, *op. cit.*, s. 182; M. Cooke, *Dissident Syria. Making Oppositional Arts Official*, Durham 2007, s. 135.

¹¹ Zob. R. Lal, *The Magreb*, [w:] *The Muslim World after 9/11*, eds. A.M. Rabasa *et al.*, Santa Monica 2004, s. 153–156.

¹² Zob. R. Fisk, *Pity the Nation: Lebanon at War*, Oxford 1991, s. 480, 512–520.

Rewolucja islamistyczna w Iranie w 1979 r., będąca przejawem radykalizmu szyickiego, odbiła się szerokim echem także w sunnickich społeczeństwach muzułmańskich i ożywiła nadzieje fundamentalistów na powszechną islamizację. Ruhollah Chomejni, przywódca rewolucji, stał się ważnym symbolem islamizmu. Obalił bowiem niemuzułmański rząd, przejął władzę i przystąpił do islamizacji życia w kraju. Poza wzmożonymi atakami samobójczymi i próbami wywołania sytuacji rewolucyjnej na wzór irański¹³, wydarzenia w Iranie stworzyły sprzyjający dla muzułmańskich grup nacisku klimat i zmusiły rządy wielu krajów do pójścia na ustępstwa w zakresie islamizacji życia społecznego. Tak stało się w Egipcie, Sudanie, Kuwejcie, Turcji, Pakistanie¹⁴.

Pod wpływem ideologii Chomejniego i przy pomocy irańskich szkoleniowców w Libanie powstał szyicki Hezbollah, Partia Boga. Hezbollah ogłosił o swoim istnieniu w lutym 1985 r. Do tego momentu bojownicy szyicki przeprowadzili kilkanaście samobójczych ataków bombowych na izraelskich żołnierzy stacjonujących w Libanie. Liczba ofiar była ogromna. W listopadzie 1982 r. w Tyrze od jednego wybuchu zginęło 75 żołnierzy izraelskich. Wywiad izraelski zaczął likwidować szyickich kleryków, którzy indoktrynowali młodych członków Hezbollahu do samobójczych ataków, ale to tylko nakręcało spiralę przemocy. Taktyka Hezbollahu polegała także na porywaniu cudzoziemców w Libanie, aby ich zastraszyć i zmusić do opuszczenia kraju¹⁵.

Innym ważnym ruchem islamistycznym stał się palestyński Hamas. Jego twórca i charyzmatyczny lider, shejk Ahmad Jassin, pozostawał pod wpływem myśli egipskiego Bractwa Muzułmańskiego. Strefa Gazy, którą okupował Izrael i gdzie warunki życia były niesłychanie trudne, stanowiła idealne miejsce narodzin ruchu na rzecz walki z okupantem, odzyskania godności i budowy sprawiedliwego społeczeństwa. Shejk Jassin najpierw utworzył oddziały samoobrony – był to rok 1983. 8 grudnia 1987 r. powstała partia Hamas¹⁶. Wkrótce stała się tak popularna wśród Palestyńczyków, że prześcignęła pod tym względem Organizację Wyzwolenia Palestyny. W wyborach do parlamentu Autonomii Palestyńskiej, które odbyły się 24 stycznia 2006 r., Hamas uzyskał 76 spośród 132 miejsc¹⁷.

¹³ Na przykład zamieszki w 1983 r. w Tunezji i w 1984 r. w Maroku; powstanie w Asjucie (Egipt) w 1981 r. i rok później w Hamie (Syria); zajęcie Świętego Meczetu w Mekce i niepokoje wśród szjiitów saudyjskich w 1979 r.; próba obalenia rządu na Bahrajnie w 1981 r.; samobójczy atak na ambasadę USA w Kuwejcie w 1983 r. czy też próba zabójstwa emira Kuwejtu w 1985 r.

¹⁴ *Pensées politiques de l'Ayatollah Khomeini*, traduction et presentation par Y.A. Henry, Paris 1980, s. 37.

¹⁵ Właściwie: *Hizb Allah* – Partia Boga. Zob. A.R. Norton, *Amal and Shi'a: Struggle for the Soul of Lebanon*, Austin 1987, s. 174–175; *idem*, *Hezbollah. A Short History*, Princeton 2009, s. 78–82; R. Ożarowski, *Hezbollah w stosunkach międzynarodowych na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2011, s. 73–82.

¹⁶ „Hamas” znaczy dosł. „zapal”, „entuzjazm”. Nazwa ta to także akronim od *Harakat al-Mukawama al-Islamija* – Muzułmański Ruch Oporu.

¹⁷ Zob. Z. Chehab, *Inside Hamas. The Untold Story of Militants, Martyrs and Spies*, London–New York 2007, s. 15–31.

Największym sukcesem islamizmu stał się Afganistan. Komunistyczny rząd Afganistanu i jego radzieccy sojusznicy pragnęli zastąpić islam komunizmem, toteż walka z nimi była uświęcona przez religię. Wprowadzenie przez Związek Radziecki w grudniu 1979 r. do Afganistanu 25 tys. żołnierzy jako wyraz poparcia dla prezydenta Babraka Karmala spotkało się z powszechnym potępieniem w świecie, ale żadne państwo nie zdecydowało się na interwencję i zmuszenie Związku Radzieckiego do ewakuacji swoich wojsk. Zadania takiego podjęły się ugrupowania islamistyczne, którym broń i zaopatrzenie zaczęli dostarczać Amerykanie. W 1985 r. amerykańska pomoc dla afgańskiego ruchu oporu wyniosła 250 mln USD. Pośrednikiem był Pakistan, gdzie szkolono mudżahedinów (dosł. „bojowników za wiarę”), rekrutowanych w całym świecie muzułmańskim. Jednym z nich był Osama Bin Laden z Arabii Saudyjskiej; innym – Algierczyk Abd Allah Anas. Pierwszy założył ugrupowanie o nazwie Baza (Al-Ka’ida) drugi – Front Ocalenia Islamskiego (FIS) w Algierii. Pod koniec 1988 r. straty radzieckie w Afganistanie wyniosły ok. 15 tys. zabitych i ok. 50 tys. rannych. Moskwa zdecydowała się wycofać z Afganistanu – 15 lutego 1989 r. ostatni żołnierz radziecki opuścił ten kraj¹⁸.

Państwo Islamskie w Iraku i Syrii

Organizacja o tej nazwie znana była wcześniej pod innymi nazwami. Została założona w 1999 r. w Iraku przez Abu Musaba az-Zarkawiego jako *Dżama’at at-Tauhid wa-il-Dżihad* – Stowarzyszenie Monoteizmu i Dżihadu, a jej celem było zwalczanie przeciwników idei państwa opartego na islamie. W październiku 2004 r. Az-Zarkawi uznał zwierzchnictwo Osamy bin Ladena i zmienił nazwę swojej organizacji na *Tanzim Ka’ida al-Dżihad fi Bilad al-Rafidajn* (Organizacja Bazy Dżihadu w Mezopotamii), a powszechnie zaczęto ją określać jako iracką Al-Ka’idę. W styczniu 2006 r. organizacja połączyła się z kilkom innymi irackimi organizacjami powstańczymi i zaczęła funkcjonować pod nazwą *Mudżahidin Szura*. W czerwcu 2006 r. Az-Zarkawi zginął w akcji bojowej, a 12 października organizacja połączyła się z grupami sunnickimi. W ten sposób powstała organizacja *Daula al-Islamijja fi al-Irak* – Państwo Islamskie w Iraku. Na jej czele stali Abu Abd Allah ar-Raszid al-Baghdadi i Abu Ajjub al-Masri. Po ich śmierci w walce z oddziałami amerykańskimi w kwietniu 2010 r. przywódcą obrano Abu Bakra al-Baghdadiego. 8 kwietnia 2013 r. organizacja zmieniła nazwę na *Daula al-Islamijja fi al-Irak wa-sz-Szam* (Państwo islamskie w Iraku i Lewancie [lub Wielkiej Syrii]). Stało się to po tym, jak swoją działalność rozszerzyła na Syrię, w której toczyła się wojna domowa. W użyciu znalazła się też nazwa Da’isz,

¹⁸ O ideologii Al-Ka’idy zob. T. Hegghammer, *Abdallah Azzam, the Imam of Jihad*, [w:] *Al Qaeda in Its Own Words*, eds. G. Kepel, J.-P. Milelli, Cambridge 2008, s. 81–101; o amerykańskim wsparciu dla mudżahedinów w Afganistanie zob. S. Coll, *Ghost Wars*, New York 2004, s. 89, 102.

będąca akronimem nazwy arabskiej. 29 czerwca 2014 r. organizacja zmieniła jeszcze raz nazwę, tym razem na *Ad-Daula al-Islamiyya* (Państwo Islamskie) i ogłosiła się światowym kalifatem – rodzajem nowego państwa istniejącego wszędzie tam, gdzie znajdowali się członkowie lub sympatycy organizacji¹⁹.

Aktywizacja grup wojujących islamistów nastąpiła po obaleniu Saddama Husajna. Islamiści byli sunnitami i kontestowali zmiany polityczne oraz dominację szyitów w nowych władzach Iraku. Walki między rebeliantami a wojskami rządowymi wybuchły w sunnickich dzielnicach Bagdadu, Bakuły, Ar-Ramadi, Tikritu, Samary i Al-Faludży już w 2003 r. W 2004 antyszyicka kampania nabrała impetu po tym, jak przyłączyły się do niej grupy Abu Musaba az-Zarkawiego. Przeprowadziły one ataki bombowe na święte miejsca szyitów w Karbali i Bagdadzie. Oznaczało to gwałtowne pogorszenie się stosunków między szyitami i sunnitami oraz możliwość zbijania na tym fakcie kapitału politycznego przez różne siły. W kolejnych latach krwawe walki między sunnitami a szyitami przeniosły się do innych państw: Jemenu i Arabii Saudyjskiej. W Arabii Saudyjskiej w 2016 r. doszło do zamachów bombowych na meczety szyitów w Prowincji Wschodniej.

Ideologia Państwa Islamskiego nawiązywała do głównych koncepcji islamizmu. Jednym z głównych punktów odniesienia był *takfir*, koraniczna koncepcja ekskomuniki – wyklęcia apostatów. W ideologii Państwa Islamskiego ekskomunika objęła wszystkie istniejące państwa (w tym muzułmańskie) ich przywódców oraz społeczeństwa jako skażone złem i niewłaściwie rozumiejące przesłanie Boga zawarte w *Koranie*. Elity państw muzułmańskich stały się skorumpowane i ateistyczne pod wpływem Zachodu, wchodząc tym samym na drogę grzechu. Niewiele więc różnią się od chrześcijan oraz Żydów, którzy wypaczyli sens Objawienia i będą za to potępieni. Państwo Islamskie pozytywnie wyrażało się o bardzo wąskiej grupie przywódców i myślicieli świata muzułmańskiego. Należeli do nich liderzy pierwszego pokolenia dżihadystów: Osama Bin Laden, Abu Musab az-Zarkawi i Abd Allah Jusuf Azzam, mentor Osamy Bin Ladena z czasów wojny w Afganistanie, a także Muhammad Mursi, były prezydent Egiptu, odsunięty od władzy przez wojsko w lipcu 2013 r. Tematem łączącym się z koncepcją takfiru był dżihad, również termin koraniczny, różnie interpretowany przez samych muzułmanów. Państwo Islamskie prezentowało najbardziej skrajną interpretację dżihadu jako walki zbrojnej dla osądzenia

¹⁹ Zob. A.Y. Zelin, *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*, „The Washington Institute for Near East Policy: Research Notes” 2014, No. 20, https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf [dostęp: 12.08.2018]; *What is 'Islamic State'?*, BBC News, 2.12.2015, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144> [dostęp: 12.08.2018]; A. Withnall, *Iraq Crisis: Isis Declares Its Territories As a New Islamic State with 'Restoration of Caliphate' in the Middle East*, „Independent”, 30.06.2014, <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-declares-new-islamic-state-in-middle-east-with-abu-bakr-al-baghdadi-as-emir-removing-iraq-and-9571374.html> [dostęp: 12.08.2018].

apostatów w imieniu Boga już tu na Ziemi, z pełnym poświęceniem się dla tej sprawy łącznie z męczeńską śmiercią²⁰.

Również retoryka wypowiedzi w publikacjach Państwa Islamskiego nawiązywała do wcześniejszych organizacji dżihadystycznych. Występowały w niej terminy, którymi posługiwali się uprzednio Bracia Muzułmanie, Wspólnoty Islamskie w Egipcie, Al-Ka'ida i Talibowie. Organizacje te określały ludzi Zachodu jako „krzyżowców” (*salibijun*), „niewiernych” (*kuffar*), „syjonistów” (*sihjunijun*), „wcielenie Szatana” (*taghut*), a politykę Zachodu wobec Bliskiego Wschodu – jako „kolejną wyprawę krzyżową” (*hamla salibija*). O muzułmanach, którzy nie przyłączyli się do Państwa Islamskiego lub go nie poparli, mówiono najczęściej jako o „apostatach” (*murtaddun*)²¹.

Islamizm kontestuje więc światowy ład i proponuje swoją wizję świata. W przypadku Państwa Islamskiego kontestacja ta wyraża się bardziej w tym, jak ono jest skonstruowane i jak funkcjonuje niż w formie traktatów teologicznych interpretujących święte teksty. Państwo Islamskie nie wydało teoretyka islamizmu, a jego przywódcami byli ludzie młodzi, niewykształceni, mający powierzchowną wiedzę nie tylko o teologii muzułmańskiej i prawie, ale i o samym islamie. Kalif Al-Baghdadi był bardziej zręcznym propagandzistą, ale nie teologiem. Zachowując liturgiczny styl wypowiedzi, przekazywał słuchaczom polityczne przesłania, ukierunkowane na realizację bieżących zadań członków organizacji. W odniesieniu do teologii muzułmańskiej na uwagę zasługują interpretacje Al-Baghdadiego dotyczące koranicznych koncepcji dżihadu. Przywódca Państwa Islamskiego propagował „martyrologiczną” formę dżihadu jako wysiłku podejmowanego nie tyle na rzecz samodoskonalenia się – jak to ujmują ortodoksja sunnicka – co poświęcenia na rzecz zwalczenia wroga i utwierdzenia wartości islamu w świecie, z oddaniem dla życia sprawy łącznie²².

Po zajęciu części terytorium Iraku i Syrii islamiści z Państwa Islamskiego stworzyli aparat władzy oraz administrację wojskową i cywilną, która świadczyła usługi edukacyjne, zdrowotne i finansowe. Osoby tu zatrudnione były urzędnikami otrzymującymi wynagrodzenie. Aparat sądowniczy wymierzał sprawiedliwość zgodnie z prawem religijnym. Funkcjonował – i to bardzo dobrze – aparat ideologii i propagandy. Z drugiej strony, struktura zwana Państwem Islamskim nie była terytorialnie zintegrowana i nie miała granic. Jej ideolodzy uważali, że Państwo Islamskie jest tam, gdzie jego bojownicy posiadają przewagę nad przeciwnikami i gdzie funkcjonują jego cywilne służby. Terytorialna fragmentacja i nieokreślone granice sprawiały, że poszczególne jednostki utożsamiające się z tą strukturą

²⁰ Por. M. Styszyński, *Confrontation and the Reconciliation Process among Islamists after the Arab Spring*, „Hemispheres. Studies on Cultures and Societies” 2015, Vol. 30, No. 2, s. 89–95.

²¹ *Ibidem*, s. 98; J. Zdanowski, *Współczesna muzułmańska myśl społeczno-polityczna. Nurt Braci Muzułmanów*, Warszawa 2009, s. 75.

²² M. Styszyński, *op. cit.*, s. 98.

nie były przywiązane do określonego miejsca i przestrzeni, ani nie utożsamiały się z konkretną narodowością, lecz jedynie do określonej idei²³.

Do końca 2015 r. ponad 30 grup dżihadystycznych z różnych państw świata uznało zwierzchnią władzę kalifa Al-Baghdadię. Były wśród nich ugrupowania z Egiptu, Libii, Algierii, Afganistanu, Jemenu i Arabii Saudyjskiej. Mniej liczne organizacje z Indonezji, Filipin, Kosowa, Sinkiangu w Chinach oraz Kaukazu również przyłączyły się do Państwa Islamskiego²⁴. W każdym przypadku deklarowano przyłączenie także i terytorium, na którym działała dana grupa. W ten sposób następowała aksjologiczna negacja istniejących historycznie państw i kwestionowanie ich suwerenności, czemu towarzyszyło tworzenie nowej wspólnoty politycznej, przede wszystkim symbolicznej, ale także i terytorialnej, o płynnych granicach i specyficznej suwerenności oraz – co najważniejsze – państwa bez narodu w europejskim rozumieniu tego słowa²⁵.

Zjawisko Państwo Islamskie wpisało się w tym samym w proces, na gruncie badań politologicznych nazwany „deterytorializacją” przez Gilles’a Deleuze’a i Felixa Guattarię w latach 70. XX wieku, w odniesieniu do globalizacji kulturowej i dla określenia stosunków społecznych, które nie odnoszą się do określonego terytorium geograficznego i są kształtowane przez ludzi jako mieszkańców Ziemi-planety²⁶. Deterytorializacja to jeden z głównych elementów składowych globalizacji i jednocześnie – jedno ze skutków tego zjawiska. W sensie antropologicznym wyraża ona stałe osłabianie związku kultury z miejscem w geograficznym rozumieniu tego słowa. „Pewne zjawiska i relacje kulturowo-społeczne coraz wyraźniej przekraczają granice danego terytorium w warunkach, które rodzą się we współczesnych społeczeństwach kapitalistycznych”²⁷ – pisali Milton Keynes, John Clarke i Fabian Kessl. Warunki te to: mediatyzacja, masowa migracja i komodyfikacja. Ponieważ koncepcja terytorializacji wiąże się z zagadnieniem tożsamości, to pogłębianie się zjawiska deterytorializacji obejmuje również możliwość utraty tożsamości, co pobudza procesy reterytorializacji, a więc budowania nowej tożsamości w drodze kształtowania lub narzucania nowych symboli, wartości i zachowań²⁸.

²³ Volker Perthes posłużył się terminem *ruling organization* (niem. *Herrschaftsverband*); zob. V. Perthes, *The Sykes-Picot Agreement and the End of the 20th-century Middle East*, Goethe Institut, <http://www.goethe.de/ges/prj/nzv/per/en15123936.htm> [dostęp: 6.10.2016].

²⁴ Zob. C. Glenn, *The ISIS Primer*, Wilson Centre, 19.11.2015, <https://www.wilsoncenter.org/article/the-isis-primer#sthash.amU6Ts2o.dpuf> [dostęp: 9.10.2015].

²⁵ W literaturze zaczęto określać ten proces terminami *jihadist nation-building project* lub *a nation-building project without a nation* – por. V. Perthes, *op. cit.*

²⁶ Zob. C. Crain, *What is territory?*, „Economics”, 22.07.2013, <http://www.mantlethought.org/philosophy/what-territory> [dostęp: 2.10.2017].

²⁷ M. Keynes, J. Clarke, F. Kessl, *De-Territorialization and Re-Territorialization of 'the social'. A debate*, 18.11.2008, http://socwork.net/2008/1/special_issue/clarkeessl [dostęp: 7.10.2016].

²⁸ Spośród wielu publikacji wydawanych przez Państwo Islamskie najpopularniejszym jest czasopismo „Dabiq”, w którym prezentowane są tematycznie zagadnienia dotyczące funkcjonowania społeczeństwa i ładu międzynarodowego (por. <http://www.clarionproject.org/news/islamic>).

Bliskowschodnie uwarunkowania narodzin Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii

Państwo Islamskie w Iraku i Syrii narodziło się w środowisku kulturowym islamu i pod wpływem procesów globalnych, ale impulsy do jego uformowania miały charakter polityczny i były związane z konkretnymi uwarunkowaniami geopolitycznymi. Pierwszym impulsem była deprywacja sunnitów w Iraku po ingerencji USA i ich sojuszników w wewnętrzne sprawy tego państwa w 2003 r.

20 marca 2003 r. siły koalicji państw zachodnich rozpoczęły operację „Wolność dla Iraku” (*Iraqi Freedom*). Bazę tych działań stanowił Kuwejt i była to jedyna baza wojsk sprzymierzonych, gdyż parlament turecki nie zgodził się na wyprowadzenie ataku z terytorium tureckiego. W dniu nalotów bombowych rozpoczęło się jednoczesne natarcie wojsk lądowych. Dowództwo koalicji zakładało, że Husajn nie cieszy się poparciem społeczeństwa, w związku z czym opór przeciwko wojskom lądowym sojuszników będzie nikły. Tymczasem port w Umm Kasrze bronił się przez kilka dni, a w centrum An-Nasirijii wojska irackie stawiały sojusznikom zacięty opór. Al-Basrę Brytyjczycy zdobyli 6 kwietnia, jednak w przypadku Bagdadu jednostki amerykańskie zaczęły dominować dopiero 9 kwietnia. Prawie natychmiast zaczęły powstawać bojówki pro Saddamowskie, które wypowiedziały wojnę siłom interwencyjnym²⁹.

W Bagdadzie odsunięcie od władzy rządu Saddama Husajna wywołało chaos. Na porządku dziennym był grabieże, zabójstwa, niszczenie mienia. Dowództwo amerykańskie postanowiło wyznaczyć zarządcę Bagdadu, którym został emerytowany generał Jay Garner. Garner utworzył Urząd Odbudowy i Pomocy Humanitarnej (Office of Reconstruction and Humanitarian Aid), ale jego pracownicy nie byli w stanie zapanować nad sytuacją. 12 maja miejsce Garnera zajął Lewis Paul Bremer, pracownik Departamentu Stanu. Bremmer stanął na czele administracji określonej jako Koalicyjne Władze Tymczasowe (*Coalition Provisional Authority*), a jego pierwszym krokiem była delegalizacja partii Al-Baas, demobilizacja armii irackiej oraz rozwiązanie wszystkich instytucji starego reżimu ze służbami specjalnymi włącznie. Kroki te nie przyniosły poprawy sytuacji. Mimo że 1 maja prezydent Bush ogłosił koniec operacji wojennych,

state-isis-isil-propaganda-magazine-dabiq#). Na temat funkcjonowania Państwa Islamskiego i propagowania przez nie terroryzmu zob. <http://heavy.com/tag/isis>. W 2015 ideologia Państwa Islamskiego prezentowana była na stronie <https://www.alplatformmedia.com/vb/index.php> (arab. *al-Minbar al-jihadi al-ilami*), gdzie regularnie podawano nazwy organizacji z całego świata muzułmańskiego, które składały przysięgę wierności kalifowi Al-Baghdadiemu. We wrześniu 2016 r. Państwo Islamskie zaczęło publikować nowe czasopismo „Rumiyah” (<https://news.siteintelgroup.com/tag/106.html>).

²⁹ Na temat przebiegu operacji *Iraqi Freedom* zob. *Iraq War 2003. Rise of the 'New Unilateralism'*, ed. K. Santhanam, New Delhi 2003.

to Bagdad był ciągle polem walki. Walki trwały także w Al-Basrze, którą formalnie zarządzało dowództwo wojsk brytyjskich³⁰.

Od 9 kwietnia 2003 do 28 czerwca 2004 r. Irak był *de facto* pod obcą okupacją. Krajem zarządzały władze amerykańskie i brytyjskie. W Bagdadzie na czele Koalicyjnej Władzy Tymczasowej stał Bremer, tym razem jako Wysłannik i Administrator Prezydenta USA (*U.S. Presidential Envoy and Administrator*). Po 28 czerwca zwierzchnia władza nad Irakiem została przekazana Irakijczykom, a właściwie szyitom, którzy, marginalizowani przez Saddama Husajna, teraz mogli odzyskać swoje miejsce w polityce, a nawet zemścić się na sunnitach³¹.

W konsekwencji decyzji Bremera setki tysięcy ludzi – głównie sunnitów – zostało pozbawionych pracy i znalazło się na marginesie życia społecznego. Było wśród nich ok. 40 tys. nauczycieli szkolnych, którzy musieli zapisać się do partii Al-Baas, aby nie stracić pracy. Już w lipcu 2003 r. byli oficerowie wojska i służb bezpieczeństwa zaczęli organizować grupy do walki z koalicją³². Zmiana władzy ujawniła podziały społeczeństwa na tle religijnym, plemiennym i etnicznym, zapoczątkowała też marginalizację – tym razem mniejszości sunnickiej. W 2016 r. wśród 26 mln uchodźców na Bliskim Wschodzie sunnici stanowili prawie 85%. Sunnici znaleźli się w defensywie także w Syrii, Libii i Jemenie. W Iraku po 2003 rozpoczęły się prześladowania sunnitów. W rejonach zamieszkałych przez szyitów i Kurdów dochodziło do polowań na sunnickich właścicieli ziemskich, których pozbawiano własności i mordowano z całymi rodzinami. Prawie 2,5 mln irackich sunnitów, których łączną liczbę oceniano w 2016 r. na 7 mln, musiało opuścić swoje miejsca zamieszkania. Większość uciekinierów znalazła schronienie w irackim Kurdystanie, gdzie jednak są traktowani jako cudzoziemcy i muszą starać się o pozwolenie na pobyt. 1,5 mln uciekinierów opuściło Irak. Ta sytuacja była doskonałą pożywką dla wzmocnienia siły wojujących sunnickich islamistów z Al-Ka’idy i dla formowania się sunnickiego Państwa Islamskiego: kiedy bojownicy nowej organizacji odbijali tereny z rąk Kurdów oraz

³⁰ Szczegółowo o tworzeniu nowych władz w Iraku piszą: A. Dawisha, *Iraq. A Political History from Independence to Occupation*, Princeton 2009, s. 243–246; J. Dobbins, S.G. Jones, B. Runkle, S. Mohandas, *Occupying Iraq. A History of the Coalition Provisional Authority*, Santa Monika 2009, s. 38–49; A. Bieńczyk-Missala, *Konsekwencje konfliktu irackiego dla ludności cywilnej*, „Stosunki Międzynarodowe” 2006, nr 1–2, s. 150–156; H.A. Jamsheer, *Współczesna historia Iraku*, Warszawa 2007.

³¹ Por. A.R. Abootalebi, *What Went Wrong in Iraq?*, [w:] *The Middle East and the United States. A Historical and Political Reassessment*, ed. D.W. Lesch, Boulder 2007, s. 41; P. Rogers, *Global Security and the War on Terror. Elite Power and the Illusion of Control*, London–New York 2008, s. 158–160.

³² Innym skutkiem decyzji Bremera o wymianie elity władzy w Iraku z sunnickiej na szyicką było umocnienie się w regionie Iranu; zob. S. Nakhoul, *Iran Expands Regional ‘Empire’ Ahead of Nuclear Deal*, „Reuters”, 23.03.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-iran-region-insight/iran-expands-regional-empire-ahead-of-nuclear-deal-idUSKBN0MJ1G520150323> [dostęp: 11.05.2018].

irackich milicji szyickich, a następnie przekazywali je sunnickim właścicielom, poparcie dla Państwa Islamskiego wzrastało³³.

Drugim impulsem dla powstania Państwa Irackiego były napięcia wewnątrz społeczeństw bliskowschodnich, które ujawniła Arabska Wiosna z 2011 r. Pokazała ona, że Bliski Wschód boryka się z poważnymi problemami społeczno-gospodarczymi, pogłębianymi przez wysoki przyrost naturalny. Wydarzenia te świadczyły także, że na Bliskim Wschodzie rodzą się oddolne ruchy antysystemowe, pobudzane przez nowe sposoby komunikowania, i że rozwijają się one w środowiskach zarówno świeckich, jak i religijnych, które – złączone wspólną konfrontacją z autorytarnym reżimem politycznym – mogą przerodzić się w konflikt na tle światopoglądowym. Podziały światopoglądowe nakładają się na różnice religijne, etniczne i plemienne, co jeszcze bardziej komplikuje zjawisko. Złożoność sytuacji na Bliskim Wschodzie wiąże się także z tym, że na poziomie globalnym region ten jest obszarem peryferyjnym i że swoje interesy promują tu zarówno wielkie mocarstwa (USA, Rosja, Chiny), jak i globalni gracze niepaństwowi – koncerny międzynarodowe i światowe organizacje gospodarcze. Wiele państw regionu potrzebuje wsparcia silniejszych patronów; inne są dostatecznie silne, aby sygnalizować ambicje o przywództwo na szczeblu regionalnym (Arabia Saudyjska, Iran, Turcja, Egipt), ale jednocześnie nie na tyle, aby obyć się bez zewnętrznego wsparcia.

Oddziaływanie czynnika zewnętrznego na sprawy Bliskiego Wschodu, a pośrednio i na powstanie Państwa Islamskiego, można przy tym uznać za kluczowe. Należy bowiem brać pod uwagę, że mapa polityczna współczesnego Bliskiego Wschodu jest wytworem epoki kolonialnej i że współczesny Bliski Wschód został stworzony przez państwa Zachodu po 1918 r. na gruzach Imperium Osmańskiego, które panowało nad światem arabskim przez ponad 400 lat, ale opowiedziało się po złej stronie w I wojnie światowej i musiało zaakceptować plany rozbiorowe narzucone przez zwycięskich aliantów. Wprowadzony wówczas na Bliskim Wschodzie ład zakładał utworzenie nowych jednostek terytorialnych – najpierw mandatów, a później formalnie niezależnych państw z ludnością arabską. Jednostki te miały być kontrolowane przez mocarstwa europejskie, służąc realizacji interesów tych mocarstw³⁴. Nowe państwa – Syria, Irak, Liban, Palestyna i Jordania (wówczas Transjordania) nigdy wcześniej nie były samodzielne politycznie. O ich istnieniu i kształcie zadecydowały negocjacje między Wielką Brytanią i Francją. Palesty-

³³ Por. *The Day After: Iraq's Sunni Minority*, „The Economist”, 8.10.2016, <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21708263-once-islamic-state-defeated-what-will-iraqs-angry-sunnis-do-next-day> [dostęp: 8.10.2016].

³⁴ Tekst Trójstronnego Porozumienia (Sykes-Picot Agreement) o Podziale Imperium Osmańskiego, negocjowanego między Wielką Brytanią, Francją i Rosją od 26 kwietnia do 23 października 1916, podaje: J.C. Hurewitz, *The Middle East and North Africa in World Politics. A Documentary Record*, Vol. 2: *British-French Supremacy, 1914–1945*, New Haven–London 1979, s. 60–64. Włochy na mocy układu z St Jean de Maurienne, podpisanego z Wielką Brytanią i Francją 18 sierpnia 1917, miały otrzymać po wojnie Izmir i Konyę, por. *ibidem*, s. 94–95; A.L. Macfie, *The End of the Ottoman Empire: 1908–1923*, London–New York 1998, s. 110.

nę wykrojono z dawnej osmańskiej prowincji Syrii, a Transjordanie – z Palestyny. Z Syrii wydzielono później Liban. O utworzeniu państwa Irak zdecydowano w Londynie, tak samo jak i o osobie jego króla. O losach Syrii zdecydowała Francja – w początkowym okresie władze francuskie rozważały podział kraju na osiem jednostek na wzór kantonów szwajcarskich oraz wydzielenie rejonu Bejrutu jako odrębnej jednostki politycznej pod nazwą Wielkiego Libanu. Ostatecznie w 1925 r. regiony Damaszku i Aleppo połączono, tworząc Republikę Syryjską, a w 1942 dołączono do nich regiony Latakia i Dżabal ad-Duruz³⁵.

Podsumowanie

Państwo Islamskie w Iraku i Syrii jako struktura i organizacja zostało rozbite przez siły koalicji międzynarodowej w 2018 r., jednak skutki istnienia tej organizacji mogą być odczuwalne i na Bliskim Wschodzie, i na Zachodzie w dłuższej perspektywie czasu. Ideologia i mit Państwa Islamskiego nadal oddziałują na wyobraźnię młodych muzułmanów i młodych Europejczyków, wpływając tym samym na procesy znane jako endogeniczna rekonstrukcja społeczno-polityczna, obejmująca sfery ideologii, tożsamości oraz kultury. W wielu opracowaniach można znaleźć pogląd, że muzułmanie na Zachodzie w drugim i trzecim pokoleniu imigrantów nie są zdolni identyfikować się z określoną narodowością lub etnicznością, toteż odnajdują się w ekstremistycznych ideologiach. Fakt, że kilka lub kilkanaście tysięcy młodych Europejczyków opuściło swoje rodzinne państwa i przyłączyło się do Państwa Islamskiego można oceniać jako kryzys tożsamości i wartości europejskich³⁶.

Kolejnym następstwem może być pogłębienie kontestacji koncepcji państwa narodowego. Państwo, będąc organizacją polityczną na określonym terytorium, utworzona według podziałów narodowych, jest od wielu lat krytykowane jako „[...] niedopasowane do realiów społecznych, ekonomicznych i kulturowych. Państwo narodowe traktowane jest jako zbyt małe i zbyt duże zarazem”³⁷. Od co najmniej ćwierćwiecza wskazuje się, iż narodowe rynki są w większości przypadków zbyt małe, aby odgrywać rolę centrów aktywności gospodarczej i technologicznej, szczególnie w zakresie telekomunikacji i informatyki³⁸.

³⁵ Zob. J. Zdanowski, *Stosunki międzynarodowe na Bliskim Wschodzie w XX wieku*, Kraków 2012, rozdziały 2 i 3.

³⁶ Zob. O. Roy, *Globalized Islam: The Search for New Ummah*, New York 2004; H. Rehman, *ISIS and Identity*, „The Huffington Post”, 12.05.2016, http://www.huffingtonpost.co.uk/heidy-rehman/isis-and-identity_b_7263948.html [dostęp: 11.10.2016].

³⁷ Zob. R. Brubaker, *Nacjonalizm inaczej. Struktura narodowa i kwestie narodowe w nowej Europie*, Warszawa–Kraków 1998, s. 1.

³⁸ Por. S. Kobrin, *Back to the Future: Neomedievalism and the Postmodern Digital World Economy*, „Journal of International Affairs” 1998, 361, <http://www.management.wharton.upenn.edu/kobrin/Research/ihartrev2.pdf> [dostęp: 1.10.2016].

Fenomen Państwa Islamskiego będzie też pogłębiał kontestację ładu światowego opartego na zasadach Pokoju Westfalskiego, zwłaszcza na peryferii, gdzie czynnikiem pobudzającym tendencje anarchizujące system światowy jest bieda i poczucie niesprawiedliwości społecznej w skali globalnej. O konieczności przebudowy tego systemu toczą się dyskusje od co najmniej kryzysu finansowego w 2008 r., który ujawnił poważne błędy przyjętego modelu. Dyskusje te wskazują, że przebudowa ładu światowego będzie długotrwałym procesem. Na samym Bliskim Wschodzie zetrą się dwie wizje – ładu powestfalskiego oraz świata postwestfalskiego³⁹. Rozładowaniem napięć na tym tle mogłoby być rozczłonkowanie takich państw, jak Syria, Irak, Jemen i Libia na jednostki terytorialne wzdłuż podziałów etnicznych, religijnych i plemiennych⁴⁰. Przyjęcie takiego rozwiązania jest uzależnione od tego, w jakim stopniu zabezpieczy ono interesy aktorów globalnych i powiązanych z nimi elit władzy mocarstw regionalnych – Turcji, Iranu, Arabii Saudyjskiej i Egiptu. Na szczeblu regionalnym kluczowe jest unormowanie stosunków szyicko-sunnickich i zapewnienie sunnitom w Iraku, Syrii i innych częściach arabskiego Bliskiego Wschodu równych praw.

Ideolodzy Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii odrzucili granice ustanowione na Bliskim Wschodzie po 1918 r. przez mocarstwa europejskie jako sztuczne i sformułowali wizję świata postwestfalskiego – bez granic i europejskiego rozumienia narodu. Można założyć, że mimo upadku Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii te dwie wizje świata bliskowschodniego będą się na Bliskim Wschodzie jeszcze niejednokrotnie ścierać.

Islamic State in Iraq and Syria and the World Order

The Islamic State in Iraq and Syria is growing out of the ideology of Islamism, which was born at the beginning of the 20th century in Egypt and became very powerful throughout the Muslim world. On the other hand, the structure and functioning of this organization make it different from many other Islamist organizations. Ideologists of the Islamic State undermined the principles of the Westphalian Order and began to propagate a vision of a new post-Westphalian world, based on principles different from those that form the foundations of contemporary international relations. First of all, ISIS the principle of territoriality of the state and borders of modern states has been questioned. The phenomenon of Islamic State should be analyzed in the context of the political situation in the Middle East related to the deprivation of Sunnis in Iraq after 2003, as well as global processes included in the form of deterritorialization and reterritorialization.

Key words: Islamic State in Iraq and Syria, Islamism, sunnis, Iraq, Westphalian order, post-Westphalian order, deterritorialization

³⁹ Por. M. Mihatsch, *Welcome to the Post-Westphalia Dystopia*, „Mada Masr”, <http://www.madamasr.com/opinion/welcome-post-westphalia-dystopia> [dostęp: 29.09.2016].

⁴⁰ Zob. Jihad Yazigi, *No Going Back: Why Decentralisation is the Future for Syria*, European Council on Foreign Affairs, September 2016, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR185_-_NO_GOING_BACK_-_WHY_DECENTRALISATION_IS_THE_FUTURE_FOR_SYRIA.pdf [dostęp: 9.10.2016]; V. Perthes, *op. cit.*

Państwo Islamskie w Iraku i Syrii (ISIS) a ład światowy

Państwo Islamskie w Iraku i Syrii wyrasta z ideologii islamizmu, która zrodziła się na początku XX wieku w Egipcie i zyskała uznanie w całym świecie muzułmańskim, reprezentując nowy rodzaj podmiotu we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Struktura i funkcjonowanie tej organizacji czynią ją jednak różną od wielu innych organizacji islamistycznych. Ideolodzy Państwa Islamskiego podważyli bowiem zasady ładu powestfalskiego i zaczęli propagować wizję świata postwestfalskiego, opartego na zasadach odmiennych od tych, które stanowią fundament współczesnych stosunków międzynarodowych. Zakwestionowana została przede wszystkim zasada terytorialności państwa i granic współczesnych państw. Zjawisko Państwa Islamskiego należy analizować w kontekście sytuacji politycznej na Bliskim Wschodzie związanej z deprywacją sunnitów w Iraku oraz Syrii po 2003 r., jak i procesów globalnych ujętych w formule deterytorializacji i reterytorializacji.

Słowa kluczowe: Państwo Islamskie w Iraku i Syrii, islamizm, sunniti, Irak, ład powestfalski, świat postwestfalski, deterytorializacja

